

**MUISTSE MESOPOTAAMIA
NÕIDUSTEKSTID**

BIBLIOTHECA ANTIQUA

SARJA KOLLEGIUM

Amar Annus (Tartu Ülikool)

Anne Lill (Tartu Ülikool)

Maria-Kristiina Lotman (Tartu Ülikool)

Jaan Puhvel (California Los Angelese Ülikool)

Janika Päll (Tartu Ülikool)

Tallinna Ülikool

MUISTSE MESOPOTAAMIA NÕIDUSTEKSTID

Akadi keelest tõlkinud ja
kommenteerinud Amar Annus

TLÜ Kirjastus
Tallinn 2017

Bibliotheca ANTIQUA

Bibliotheca Antiqua

Muistse Mesopotaamia nõidustekstid

Tõlgitud väljaandest:

Tzvi Abusch

The Magical Ceremony *Maqlû*

Ancient Magic and Divination 10

Leiden: Brill 2015

Raamatu väljaandmist on toetanud Eesti Kultuurkapital

Toimetanud Külli Habicht

Kujundanud ja küljendanud Sirje Ratso

Sarja makett: Rakett

Autoriõigus (tõlge, sissejuhatus, kommentaarid): Amar Annus, 2017

Autoriõigus: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2017

ISSN 1736-9452

ISBN 978-9985-58-839-0

TLÜ Kirjastus

Narva mnt 25

10120 Tallinn

www.tlupress.com

Trükk: Pakett

SAATESÕNA

Selles raamatus pakutakse eestikeelses tõlkes esmakordselt lugemiseks muistse Mesopotaamia religioosseid tekste, mis tegelevad maagiaga. Need on täpsemalt tekstid, mida retsiteeriti selleks, et aidata nõiduse tõttu kahju kannatanud inimesi. Siinsele tõlkeraamatule andis inspiratsiooni tuntuima Mesopotaamia nõidusvastase korpuse „Maqlû“ uue teksti-kriitilise väljaande trükis ilmumine 2015. aastal. Et antoloogiate vormis on paljud muistse Mesopotaamia klassikalised tekstid eesti keeles juba ilmunud, saab nüüdseks asuda tutvustama ka vähem tuntud, kuid samuti huvitavaid ja omapäraseid muistse maailma subkultuure. Usk nõidusesse on inimkonda saatnud kogu ajaloo vältel ega ole kadunud ka tänapäeval.

Nõidus, ebausk ja maagia on alati olnud osa maailma religioonidest, kuid selline osa, mida sageli meeleldi ei uurita, sest selles sisaldub vähe üllaid ideid, mis võiksid inimvaimu ülendada. Religiooni kõrgemad vormid püüavad kogukondi ühendada ja koostööd ärgitada, kuid maagilised kujutlused loovad konkurentsi ning toidavad sageli tüli ja vastandumist. Kui kultuuri ja vaimsuse kõrgemad vormid leiavad õpperaamatutes alati kajastamist, siis maagilised mõtlemisviisid sageli mitte. Õnneks on maagilistel uskumustel palju ka selliseid jooni, mis teevad need teadlaste jaoks huvitavaks. Sageli võib täheldada, et maailma erinevates paikades ja eri ajastutel tekkinud maagilised

kujutlused on väga sarnased, kuigi need on tekkinud ilma igasuguse omavahelise kultuurilise järjepidevuse ja kokkupuuteta. Siinses raamatus on esmakordselt kõne all hüpotees, et usk nõidusesse tekib lisaks kultuurilistele mõjutajatele ka inimvaimu kognitiivsete moodulite struktuurist. Tõlgete sissejuhatuse esimene osa analüüsib Mesopotaamia nõidustekstide rolli seelses vaimuajaloos, teine osa käsitleb nende sisu kognitiivset ja käitumuslikku tõlgendamist.

Töö selle raamatu kallal on saanud tänuväärset toetust Eesti Haridus- ja Teadusministeeriumi rahastatud grandist PUT 1466, väljaandmist toetas ka Eesti Kultuurkapital.

Amar Annus

SISUKORD

Sissejuhatus	9
1. Nõidususk muistses Mesopotaamias.....	9
1.1. Mesopotaamia nõidusvastane kirjandus.....	20
1.2. Mesopotaamia nõiduse seosed kosmoloogiliste kujutlustega	26
1.3. „Maqlû“ loitsude seeria	34
1.4. Nõidususu etnograafiline eritlus	42
2. Nõidususu seletus: emotsionaalne <i>versus</i> ratsionaalne mõtlemine.....	48
2.1. Nõidus moralismi ja essentsialismi seisukohalt	56
2.2. Tugev ja nõrk „vaimuteooria“	61
2.3. Hüperaktiivsed vaimulugemise moodulid ...	71
2.4. Nõidususk ja hüpermentalism	76
2.5. Üldised märkused tõlgete juurde.....	88
„Maqlû“ seeria	91
Esimene tahvel	93
Teine tahvel.....	101
Kolmas tahvel	113
Neljas tahvel	123
Viies tahvel	132
Kuues tahvel	142
Seitsmes tahvel	151
Kaheksas tahvel.....	161

„Maqlû“ rituaalsete juhiste tahvel	166
Loitsuseeria „Needus, needus“	179
Esimene tahvel	183
Teine tahvel	186
Tõlkes esinevate mütoloogiliste isiku- ja kohanimede sõnastik	189
Kirjandus	197

SISSEJUHATUS

I. Nõidususk muistses Mesopotaamias

Muistsest Mesopotaamiast pärinevad kiilkirjalised tekstid sisaldavad rohkesti viiteid uskumuste kohta, mis käsitlevad nõidu ja nõidust. Nõid oli ühiskonna liige, kuid siiski „teine“, kelle nõialoomus tuli paljastada. Kui kedagi hakati muistse Mesopotaamia ühiskondades nõiaks pidama ning peeti seda põhjendatuks, sattus ta elu ohtu. Sellistesse süüdistustesse suhtuti täie tõsidusega. Nõiduse tuvastamise ja sellest vabastamisega tegelesid puhastuspreestrid, kelle koostatud eksortsistlikud tekstid sisaldavad loitse ja rituaalseid juhi-seid. Nõidusest on juttu ka juriidilistes tekstides. Näiteks seadustab kuulus Hammurapi koodeks oma teises pügalas nõia tuvastamise meetodina jõeordaali (18. sajand e.m.a):

Kui keegi mees heidab teise peale nõidust, kuid ei tõesta seda, siis see, kelle peale nõidused heideti, läheb Jõe Jumala juurde ja sukeldub. Kui Jõe Jumal on temast võitu saanud, tema süüdistaja omastagu tema maja. Kui Jõe Jumal mehe puhastab ja heastab, (siis see), kes tema peale nõidusi heitis, tapetakse. See, kelle Jõe Jumal heastas, omastagu oma süüdistaja maja. (Annus 2001: 95)

Võrdluseks, veeordaali rakendati nõia tuvastamiseks ka hilisemates Euroopas toimunud protsessides. Selle aluseks

on uskumus, et vesi puhastab nõidusest. Mesopotaamia jõeordaali kasutati juhtumite korral, mil nõidust ei saanud tõestada. Jõeordalis pidi süüdistatav hüppama jõkke ja läbima teatud vahemaa ning ellu jäädes vabanes ta süüdistustest. Nagu nähtub Hammurapi koodeksi paragrahvist, oli nõiaaks süüdistamine kõike muud kui kerge. Mitte ainult süüdistatav, vaid ka süüdistaja pidi arvestama tõsiste tagajärgedega. Nõidumise eest karistati muistses Lähis-Idas üldiselt surmanuhtlusega, nagu sätestab ka Vana Testament: „Sa ei tohi nõida ellu jätta“ (2Mo 22:18).

Mesopotaamias peeti nõiaaks enamasti naist, kuigi allikates mainitakse ka meesnõidasid. Levinud arvamuse järgi võidi nõidumiseks hankida inimesega füüsiliselt kokku puutunud asju, teha ohvrast kujutis või kuju ja sellega manipuleerida – seda valu tekitamiseks pitsitada, matta, põletada või loomadele sööta. Maagilise tegevuse sihiks on alati kahju ülekandmine teisele või arvatavale kahju tekitajale mingi eseme vahendusel ja kokkupuutekujutluse põhjal (Loorits 1928: 44). Mesopotaamias võidi nõidumiseks saata inimesele ka halbu endeid – kurjakuulutavaid kogemusi –, panna teda nägema unenägusid, nähtusi, asju või inimesi. Kui arvatavalt kurjakuulutav juhtumus oli toimunud, võidi korraldada keerukas rituaal, millega sellele järgnema pidanud halb saatust üritati kontrolli alla saada ja sellest vabaneda. Taoliste rituaalide kirjeldusi, mida nimetatakse sumeri terminiga *namburbi* ehk halvast endest „lahtilaskmine“, on säilinud üsna palju (vt Maul 1994).

Mesopotaamia eksortsism on tekkinud abstraktse kurjuse vastu võitlemise vajadusest, mis nägi kõikjal isikutena tajutud deemoneid ja nende pahatahtlikke kavatsusi. Pahatahtlike üleloomulike olendite reaalseks kujutlemise neuroloogiline alus on Bostoni ajuteadlase Patrick McNamara järgi REM-une faasis nähtud luupainajad. Unenägudes sisalduvad kohutavad agressiivsed olendid on sellised, mida inimene ei suuda kergesti unustada. Luupainajad jäävad kergemini meelde kui tavalised unenäod, nende emotsionaalne sisu sunnib inimesi neile tähendust omistama. Õised luupainajad võivad seetõttu tugevasti mõjutada inimeste päevast käitumist ja meeleolu. Kui unenäod annavad üleloomuliku olendi kohta ainult osalist teavet, siis ärkvelolekus võib inimene selle olendi konstrueerimise lõpule viia. Selle tagajärjel saadakse ebataoline füüsiliste ja vaimsete tunnustega olend, keda iseloomustab hübriidsus (McNamara 2016: 47–49, 97). Nõnda on muistse Mesopotaamia kunstis jumalusi ja eriti deemoneid väga sageli kujutatud linnu, looma ja inimese kehaosadest kokku pandud olenditena.

Inimesena ette kujutatud nõid võis kurja teha sõnamaa-gia abil loitsides (Abusch 2002: 7). Kui haiguse või surma põhjuseks peeti inimese äranõidumist, mainitakse Mesopotaamia meditsiinilistes tekstides, et see toimus „mehe käe läbi“. „Mehe“ all mõeldakse siin inimest üldisemalt, sõna „nõid“ seevastu viitas harilikult naisele. Haigused arvati olevat enamasti tekkinud jumalate ja demonite „käe läbi“, nõid oli selles suhtes inimlik erand (Stol 2016: 391). Nõidusega seletati Mesopotaamia meditsiinilistes tekstides

haigusi ja sümptomeid, millel polnud muud seletust: peavalu, kehanõrkusega kaasnevat peapööritust, liigesevalu, halvatust, kurtust, kõhuvalu, depressiooni, ärevust ja meeltesegadust, ilastamist, veritsevaid igemeid, impotentsust, enesesse sulgumist (Schwemer 2007: 167). Näiteks viitab nõidusele järgmine Mesopotaamia meditsiiniline tekst:

[Kui inimese söögiisu] on vähenenud ja tema süda ei [ole suuteline] kõnelema, tal on piinav südamevalu, tema ihuliikmed pidevalt [pitsitavad teda, tema keel] kangestub, ta hammustab oma huuli, tema kõrvus [pidevalt kohiseb], tema käed on halvatud, tema põlved ja sääred kipitavad, tema kõhu ülemine osa on pidevalt punsunud, naise juurde käimine on vähenenud ja naise suhtes tema iha ei tõuse, tema peale langevad õudushood, ta läheb paksuks ja kõhnaks vaheldumisi, ta tilgutab pidevalt sülge oma suust välja, tema meel on ärev, ta ei kannata voodis olla, ta on alatasa tardunud – see inimene on nõiutud, temast on tehtud kujusid ja pandud magama surnu rüppe. (Scurlock 2014: 634–635, vrd „Maqlû“ IV 27)

Mõnedes Mesopotaamia igapäevaelu kirjeldavates dokumentides, nt erakirjades, on mainitud nõidumise juhtumeid ja nendes on süüdistatu alati naine (Stol 2016: 391). Sageasti usuti, et nõidus kandub kehasse koos toiduga, mille tegi arvatavalt naine. Argidokumentides leidub viiteid nõiutud söögi ja joogi sisseandmise kahtlustele, mõnikord võib olla tegu mürgistusjuhtumitega. Üks maagiline-meditiiniline

kiilkirjatekst soovitab mehel omaenda naise võimaliku nõiduse vastu kaelas kanda nahkset paunakesega talismani, millesse on pakitud tamariskiseemneid ja metsiku meloni lima (Stol 2016: 395).

Nõidadeks peeti Mesopotaamias sageli vanemaid ja domineeriva iseloomuga naisi, kes olid muistse Lähis-Ida suurpere hierarhias omandanud suurema meelevald kui naistel selles ühiskonnas tavaks. Kuigi ka mees võis olla nõid, peeti naisi nõidumises vägevamaks. Seda arusaama illustreerib sumeri eepiline lugu „Enmerkar ja Ensuhkešdanna“, milles mees- ja naisnõid omavahel jõudu katsuvad ja viimane peale jääb. Esimene pealkirjas mainitud isik oli muistse Uruki linna kuningas, kellega Aratta kuningas Ensuhkešdanna rivaalitses jumalanna Inanna armastuse pärast. Jutustuse järgi saatis Aratta kuningas sumerite maale mehe, kes nõidus sealsed kariloomad haigeks. Temale astus vastu kohalik vana naine nimega Sagburu, kes hakkas Aratta saadikuga maagias jõudu katsuma. Pikk kahevõitlus nende vahel seisnes vastastikuses maagiliste trikkide esilekutsumises. Aratta nõid manas järjeapanu esile erinevaid kalu, linde ja loomi, kellele Uruki nõid otsekohe vastas sellise röövloma või -linnu tegemisega, kes Aratta nõia loodud olenditest jagu sai. Aratta nõid tunnistab lõpuks oma kaotust ja ühes sellega peab tema kodulinn unustama ambitsioonid Inanna oma kuningale kosida. Uruki linn ja kuningas väljuvad vastasseisust võiduga. (Stol 2016: 392) See lugu on hea näide vägevate nõidade kohta jutustatavatest muinasjuttudest.

Mainitud sumeri loole sisult lähedane süžee maagilisest jõuproovist müütiliste kangelaste vahel esineb soome folklooris kui „Lemminkäise laul“, mille variante laiemalt Eesti, Siberi ja Kaukaasia rahvaste jutuvaras on põhjalikult uurinud Uku Masing (1985: 106–110). Need on rahvusvahelise muinasjututüübi ATU 325 teisendid. Mõnes variandis, kirjutab Masing, „teineteise võidu ei moondu nõiad ise, vaid laulavad-moondavad võidu esile aina suuremaid imesid, kuni teine kaotab ja leppe (või tava) järgi peab surema või loobuma millestki kallist. Peaaegu kõikjal šamanismi aladel on peetud sääraseid võitlusi, kus olulise välisefekti tohib saavutada muudegi vahenditega“ kui enese moondamisega (Masing 1985: 106–107). Lugulaulud nõidade võistlustest on iidse päritoluga ja levinud paljudes maailma paikades, kus nõidu võisid hiljem asendada müütilised sangarid.

Siinses kogumikus on muistse Mesopotaamia nõidustekstidest tõlgitud kõige olulisem loitsuseeria „Maqlû“ ja lühem seeria „Needus, needus“, mille sisust tuleb allpool pikemalt juttu. Mitmel puhul esinevad „Maqlû“ tekstis kataloogid hädadest või haigustest, mida nõid on suuteline inimesele tekitama, nt lõigus I 88–91 mainitakse „nõidust, eritist, võluvedelikku, kurje septsusi, arbumist, vastuhakku, paha sõna, armulointse, vihkamislointse, õiguseväänamist, hingeõhu läbilõikamist, suu lukustamist, viha rahustamist, meeltesegadust, peapööritust, vaimuhaigust ...“ (sama ka IV 10–13). Selles kataloogis mainitakse peale haiguste veel mitmeid tehnilisi termineid maagiliste toimingute kohta,

mille vastu eksortsistlikud preestrid kasutasid spetsiaal-seid raviloitse. Terminid nagu „õiguseväänamine“, „suu lukustamine“ ja „viha rahustamine“ olid nii maagiliselt tekitatud haiguste kui ka neid ravivate eksortsistlike rituaalide nimetused. Mesopotaamia nõidusuga on tihedasti seotud kujutlused kohtupidamisest, milles nõiduse ohver esines enamasti hageja, kuid mõnikord ka kostja rollis, kui tema õigust oli väänatud. Mõnedes eksortsistlikes tekstides kujutatakse nõiduses kahju kannatanud isikut mine-mas „paleesse“ ehk kuningakotta kohtupidamisele, selles sisalduva loitsu eesmärgiks on tugevdada tema vastupanu-võimet. Eesti rahvaluules leidub võrreldavaid kirjeldusi mõisa ja mõisnike kohta, kes rahva teadvuses olid sageli põrgu ja kuradiga samaväärsed (vt Valk 1998: 71–89).

Kujutlused selle kohta, mida nõid teha suudab, on maa-ilma rahvastel sarnased. Näiteks liivlaste arvates võis nõid teha hällilapse rahutuks ja viia temalt une, ajada poisid-tüd-rukud üksteise suhtes hulluks, saata haigusi inimestele ja loomadele. Nõid suudab ennast ja teisi viia kiusamise ees-märgil teise füüsilisse kujusse, saata inimesele „painaja“, nii et viimane jääb liikumatult seisma või kuivetub, teinekord teeb inimese hulluks, saadab ussid kõhtu või täid selga (Loo-rits 1928: 49). Kariloomade nõidumisel suudavad nõiad panna loomadele täid selga, ajada lehmad verd kusema, võtta neilt söögiisu jne. Nõid takistab asjade loomulikku kulgu – nt paneb rakkeloomad või paadid merel ühe koha peale tarduma, teeb nii, et võrkudesse ei lähe enam kalu, õlu ei lähe käärima, või saadab hiired ja rotid parvedena külast

külla liikuma (Loorits 1928: 54). Nagu näha, võis nõidasid süüdistada peaaegu igasuguses ebaõnnes.

Muistses maailmas laialt levinud uskumuse järgi oli nõiduse abiga võimalik kuud ja tähti taevast maa peale langetada. Tavaliselt usutakse sellist võimet mitte oma, vaid naaberrahvaste nõidade kohta. Kreeklased ja roomlased uskusid, et kurjad Traakia naised suudavad kuu taevast alla nõiduda, seda arvamust on tsiteerinud isegi Platon („Gorgias“ 513A). Ühes Uus-Assüüria kirjas, mis on saadetud kuningas Asarhaddonile 7. sajandil e.m.a, viidatakse sarnasele arvamusele. Süüria linna Guzana naiste kohta, kes häirisid kuninglike agentide tegevust selles piirkonnas – öeldakse, et „nad toovad kuu taevast alla“ (SAA 16 63, rev. 26–27).

Nõidumist seostati kuuga rohkem klassikalises Kreeka-Rooma maailmas, kus kuujumalus oli naissoost nagu enamasti ka nõiaks peetav isik – Luna, Selene jt. Sumeri ja Babüloonia panteonis on kuujumal Suena/Sîn meessoost – koos päikesejumal Šamašiga mõistis ta kohut nõidade üle. Nõidusel üldisemalt oli Mesopotaamias tugev astraalne aspekt, seda sai ühendada kõikide taevatähtede ja tähtkujudega (vt nt „Maqlû“ IV 52–60). Mesopotaamias arvati, et nõiad suudavad taevatähtedes peituvat väge või kiirgust oma nõiduses ära kasutada ja et nõiad teevad oma kurje toimetusi öösel tähevalgel. Erinevatest taevakehadest eritunud „seemet“ või „kastet“ peeti sageli haiguste põhjustajaks. Öises tähevalguses nõidusega surma põhjustamist nimetati Mesopotaamias kõige sagedamini tehnilise terminiga „hingeõhu läbilõikamiseks“ (*zikurudû*), mida mainitakse

sagedasti „Maqlû“ tekstis (Reiner 1995: 98–102). Nt süüdis-tatakse nõidasid: „Te olete hingeõhu läbilõikamisega Lõvi tähtkuju ees mind nõidunud, arbutanud – Girra tühistagu!“ („Maqlû“ IV 55). Sellisest nõidusest lahtisaamiseks tuli toimetada vabastav õine rituaal sama taevatähe või tähtkuju juuresolekul (Reiner 1995: 106). Võrdluseks, liivlastel lendab sarnase uskumuse järgi ennast „võluks“ muutnud inimene öösiti mööda ilma ringi nagu tulejuga, millel tulisaba taga (Loorits 1928: 76–77).

Nõidusel oli kahtlemata ka poliitiline mõõde. Teatavatel tingimustel võis nõidumine olla täiesti seaduslik tegevus, kui vaimuväega isik asus moraalselt ja poliitiliselt õigetal positsioonidel (Abusch 2002: 10). Poliitiliselt sanktsioneerimata „nõidumine“ oli rangelt keelatud. Meie ajaarvamise eelse teise aastatuhande keskpaiga eluolu kajastavates Assüüria seadustes nõutakse, et nõidusest teataks kuninga-kotta ka see inimene, kes on sellest ainult teise isiku vahendusel kuulnud, kuid pole olnud isegi tunnistajaks. Nõiduses nähti poliitilist ohtu:

§ 47. Kui kas keegi mees või naine tabatakse nõidusi tegemast, siis nad tehku see kindlaks ja tõestagu ning nad tapku see, kes nõidusi tegi. Mees, kes on nõidustest kuulnud pealtnägija suust, kes nägi nõidusi tehtavat ja on talle öelnud: „Tõesti, mina nägin seda!“, siis kuulja mingi kuninga juurde ja öelgu seda. (Annus 2001: 194)

Esimese aastatuhande e.m.a Assüüria suurkuningate aegadel tähendas „nõidumine“ ka igasugust poliitilist sabotaaži.

Kõik, mis selle kohta oli võimalik teada saada, tuli kuninga agentidele edastada. Selles mõttes sai nõidade avastamisel ja tuvastamisel üles näidatav innukus võrreldavaks Nõukogude Liidu „julgeolekuteenistuste“ tegevusega, mis pööras suurt tähelepanu igasugusele poliitilisele dissidentlusele. Teisest aastatuhandest pärinevate Assüüria seaduste järgi üritati igast nõidusega seotud infokillust välja pigistada kõik mis võimalik. Kui nõidusi enda sõnul pealt näinud isik hakkas hiljem seda eitama, sunniti teda puhastusriitust läbima ja nõuti temalt kuninga nimel vande andmist. Mesopotaamia nõidusvastases kirjanduses nimetatakse nõidust sageli terminiga „mäss“ (akadi *bārtu*), milles võrreldakse selle tagajärgi poliitilise vastuhaku omadega (Schwemer 2010: 311). Poliitiline vastuhakk oli „nõiduse“ alaliik. Assüüria kuningale Asarhaddonile (valitses 680–669 e.m.a) antud lojaalsusvande järgi oli suur kuritegu, kui vasallid kritiseerisid teda ja tema enesele järglaseks valitud kroonprints Assurbanipali ning selle kuriteo eest karistati surmanuhtlusega (Parpola, Watanabe 1988: 28–58). Selles lojaalsusvandes öeldakse muu hulgas:

§ 10. Kui te kuulete sõna, mis ei ole hea, pole sünnis ega ilus Assurbanipali, trooniletõusmise koja suure printsi, teie isanda Asarhaddoni, Assüüria kuninga poja kohta, mis ei ole sobilik ega hea, olgu siis tema vaenlaste suust või tema vendade suust, onude või nõbude, tema pere liikmete, tema isa koja järeltulijate või teie eneste vendade, poegade, tütarde suust või prohveti, ekstaatiku

või jumalasõna küsitleja suust või millise tahes musta-pealise suust, siis te ei tohi seda varjata, vaid peate tulema Assurbanipali, trooniletõusmise koja suure printsi, Assüüria kuninga Asarhaddoni poja juurde ja sellest rääkima. [...]

§ 12. Kui keegi peaks rääkima sulle vastuhakust ja mässust Assurbanipali, selle trooniletõusmise koja [suure] printsi, teie isanda Asarhaddoni, Assüüria kuninga poja tapmiseks, hävitamiseks ja ärakaotamiseks, kelle kohta ta on teinud teiega lepingu; või te kuulete seda kellegi suust, siis te peate mässu korraldajad kinni võtma ja tooma Assurbanipali, trooniletõusmise koja suure printsi ette. Kui te olete võimelised neid kinni võtma ja tappa, siis te peate ära kaotama maalt nende nime ja järeltulijad. Aga kui te pole suutelised neid kinni võtma ja tappa, siis te peate Assurbanipali, trooniletõusmise koja suure printsi kõrvad avama ja talle abiks seisma, et mässu korraldajad kinni võtta ja tappa.

Sama vasallivande tekst keelab ka otsesõnu harrastada nõidust kroonprints Assurbanipali vastu, teda söögi, joogi või õliga mürgitada ja jumalaid tema vastu vihaseks ajada (§ 23). Poliitilises sfääris kasutatuna tähendab „nõidus“ vastuhakku kehtivale korrale ja dissidentlust, mille eest muistse Mesopotaamia vaimumaailmas kaitses peale riigi-aparaadi ka jumalate kogukond. Nõid oli tolleaegses poliitilises maailmas kosmiline kurjuse kehastus, justnagu Saatan keskaegses Euroopas. Muidugi mõista peeti kristlikus

Euroopas nõidu kuradi teenijateks ja käsilasteks (vt Vähi 2006). Ülal tsiteeritud lojaalsusvanne lõpeb Assüüria jumalate pika needuste ja õnnistuste sektsiooniga vastavalt vastuhakkajate ja kuulekate alamate aadressil.

1.1. MESOPOTAAMIA NÕIDUSVASTANE KIRJANDUS

Lisaks üldistele viidetele muudes tekstides eksisteerib Mesopotaamias spetsiaalselt nõidusega tegelev preesterlike tekstide korpus. Babüloonia religioonis võib nõidust nähtusena mõista laialt abstraktsel skaalal, kuhu saab liigitada ka haigused, halvad ended ja muu ebaõnne, mille tekitaja võis preester välja selgitada. Kui haiguse või ebaõnne algset põhjust või põhjustajat ei õnnestunud kuidagi teada saada, suunati loits tundmatu päritoluga patu või väärteo eemaldamiseks. Näiteks võis inimese ebaõnn sugeneda sellest, et ta oli kogemata kokku puutunud jumalate needuse all oleva inimesega (akadi *tamû*) või patuse inimesega (*bēl arni*). Tekstilõime patust saastatud inimesega tahtmatu kokku puutumise kohta võib tuua puhastavate loitsude seeriast „Šurpu“ (Reiner 1958):

Ta ei tea oma pattu jumala vastu, ta ei tea oma süütegu jumalanna vastu, ta pahandas jumalat, ta unustas jumalanna, oma jumala vastu jäi ta süüdi, tema pahategu on ta jumalanna vastu. ... olgu ta vabastatud, sest ta ei tea, mida ta vandus ... (sest) ta läks otse neetu ette, neetu läks otse tema ette, ta magas neetu voo-